

'Nieuwe ontwormen' gebeurt nog te weinig

Schapen wegen voor het ontwormen. Twee tot vijf procent van het koppel niet behandelen. Jaarlijks een weideschema maken. Het zijn adviezen van het 'nieuwe ontwormen'. Niemand weet hoeveel schapenhouders zo werken, maar de indruk bestaat dat nog velen vasthouden aan de achterhaalde aanpak van maag-darmwormen. Toch is de nieuwe werkwijze zo moeilijk niet.

TEKST: JACQUES ENGELEN, FOTO: KOOS GROENEWOLD

Dierenarts kleine herkauwers René van den Brom van de Gezondheidsdienst voor Dieren heeft de indruk dat 'het nieuwe ontwormen' in de praktijk niet de navolging krijgt, die het wel zou moeten hebben. "Schapenhouders zijn zich er wel van bewust dat het ontwormen anders moet, maar in de praktijk passen ze het onvoldoende toe. Beweiden, gewicht schatten, een paar dieren juist niet behandelen. Het gebeurt lang niet altijd."

De groeiende resistentie tegen ontwormmiddelen was de reden voor de andere aanpak van maag-darmwormen. Jaren-

lang zijn schape

en lammeren standaard behandeld met ontwormmiddelen. Zo waren ook de adviezen van experts en farmaceuten. Dit leek duidelijk de enige manier om wormproblemen te voorkomen en niemand vroeg zich af of het wel de goede weg was. Totdat bleek dat vooral middelen uit de groep van de (pro)benzimidazolen nauwelijks meer werkten. De wormen hadden weerstand opgebouwd tegen de werkzame stof. Vorig jaar bleek dat ook ivermectine op enkele onderzochte schapenbedrijven niet goed meer werkte. Resistentie is geen Nederlands probleem, die neemt wereldwijd toe.

Nieuwe aanpak

STAP 1 **MAAK EEN PLAN** Basis is het weideschema om te zorgen dat uw schape

n zo vaak als maar kan op percelen met een geringe wormbesmetting terecht komen. Hanteer deze basisregel: tot 1 juli en na 1 september ooien en lammeren elke drie weken omweiden en van 1 juli tot 1 september elke twee weken. Deel percelen eventueel op in meerdere stukken. Maai ook strategisch om een wormcyclus te doorbreken. Bedenk vooraf wanneer u mest laat onderzoeken door de dierenarts of doe dit zelf.

STAP 2 **VOORKOM INTRODUCTIE** Nieuwe ooien gekocht? Dekram gekocht of gehuurd? Zet die dieren eerst ten minste twee weken apart en behandel ze bij binnenkomst met een middel uit de groep van de levamisolen, uit de groep van ivermectines/doramectines/moxidectines of met monepantel. Zet ze 48 uur lang na de behandeling op een betonplaat en versleep de mest niet. Weid nieuwe dieren nooit voor uw eigen schape

n! Laat na tien tot veertien dagen de mest onderzoeken.

STAP 3 **BEHANDEL OOIE****N EÉN KEER GOED** Doe dit na het aflammeren en voordat ze naar buiten gaan.

STAP 4 **ONTWORM ALLEEN NA MESTONDERZOEK** Laat mest onderzoeken en beslis op basis daarvan over wormbestrijding. Dien geen middelen meer toe als dat niet nodig is, behalve de ooien na het aflammeren (zie stap 3).

STAP 5 **KIES HET GOEDE MIDDEL** Tegen (pro)benzimidazolen bestaat veel resistentie, maar ze zijn nog wel eerste keus tegen nematodirus. Ivermectines werken eveneens niet overal even goed meer. Gebruik nooit een combinatiemiddel, bijvoorbeeld tegen wormen en leverbot, als dat niet voor beide nodig is.

STAP 6 **WEEG DE SCHAPEN VOOR DOSEREN** De dosering is per kilo levend gewicht, dus is het belangrijk dat gewicht niet te laag te schatten. Stem de dosering af op de zwaarste dieren als de gewichtsverschillen niet groot zijn.

STAP 7 **CONTROLEER DE DRENCHER** Dat kan met een klein maatbekertje.

STAP 8 **BEHANDEL ENKELE DI****EREN NIET** Dit leidt ertoe dat wat gevoelige wormen in leven blijven en restpopulaties niet volledig bestaan uit resistente wormen. Sla daarom twee tot vijf procent van de dieren over, bij voorkeur de schape

n met de beste conditie.

STAP 9 **HERHAAL MESTONDERZOEK NA ONTWORMEN** Dan blijkt of er resistentie bestaat tegen het gebruikte middel. Doe dit tien tot veertien dagen na de behandeling.

Het beste is alleen nog maar te ontwormen als uit mestonderzoek blijkt dat de schapen een besmetting hebben. Alleen afgelammerde ooiën kunnen voordat ze de wei ingaan nog standaard, zonder onderzoek vooraf, worden ontwormd.

Vandaar dat sinds enkele jaren de wormenaanpak radicaal anders moet. Ook in dit vakblad is daaraan uitgebreid aandacht geschonken. Maar ja, die theorie moet nog meer praktisch worden, zo blijkt uit de woorden van Van den Brom. Hoeveel nog vasthouden aan het achterhaalde standaard ontwormen, is helaas niet bekend. Er zijn geen harde cijfers. Absoluut zeker zijn er die de moderne aanpak toepassen, maar net zo duidelijk is dat het ontwormen nog steeds niet overal goed gaat. Niet voor niets wil het Productschap Vee en Vlees er een project voor opstarten en gaat de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht de omvang van het probleem onderzoeken.

Parasitoloog Harm Ploeger van de faculteit Diergeneeskunde begrijpt wel dat de nieuwe ontwormmethode niet goed aanslaat. "Mensen laten zich niet meer voorschrijven hoe ze iets moeten doen. Dat is niet meer van deze tijd. Veel beter is het te laten zien. Dan zien ze de resultaten, de voordelen. Netwerken opzetten is dan goed."

SIMPELE METHODE ONTWIKKELD

Dierenarts Judith van Anandel van Van Anandel Schapenadvies is al met zo'n netwerk bezig. Ze begeleidt zo'n vijftien grote schapenbedrijven. Voor het project 'Zicht op Gezonde Dieren' van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en de ZLTO komen deze schapenhouders bij elkaar voor het verbeteren van management en het verminderen van diergeneesmiddelengebruik. Van Anandel gaat onder andere in op het voorkomen van worminfecties door strategisch weiden. Tijdens een van deze bijeenkomsten kregen de schapenhouders een korte introductie cursus mestonderzoek.

Van Anandel gebruikt voor die introductie een simpele methode. De schapenhouder mengt wat verse mest en water in een beker glaasje en laat het mengsel drie kwartier staan. Dan haalt hij met een pipet een druppel onder uit het mengsel waarin de

worm- en leverboteitjes zijn gezakt. De druppel gaat op een glaasje onder een microscoop en Van Anandel leert de schapenhouders de eitjes van de verschillende soorten herkennen. Belangrijk is dat de hoeveelheid mest steeds gelijk is, de hoeveelheid water ook en dat er drie kwartier wordt gewacht. Vergelijken met een vorige keer geeft dan een indicatie van een wormbesmetting. De enige investering is een microscoop, maar die is te koop voor minder dan honderd euro, zeker tweedehands.

Het grote voordeel van deze methode is dat de schapenhouder meteen een uitslag heeft. Van Anandel: "Want daar gaat het meestal mis. Een schapenhouder ziet een probleem bij zijn schapen en wil dan meteen wat doen. Een mestmonster nemen gaat makkelijk, maar hij moet nog een paar dagen wachten op de uitslag."

Van Anandel zegt dat de vijftien schapenhouders, allen met een begrazingsbedrijf, niet representatief zijn voor de schapensector. Ze hebben veel schapen en gaan bewust om met de ontwormmiddelen die in de natuur terechtkomen. En als zij twee euro per schaap besparen door niet onnodig te ontwormen, scheelt ze dat duizenden euro's per jaar. Maar toch: "Ik ga binnenkort aan de slag met een bedrijf dat de schapen op een intensievere manier houdt. Daar worden de lammeren nog steeds elke zes weken standaard ontwormd", zegt Judith van Anandel. "Dat moet en kan anders."

Initiatieven als deze zijn zeker stappen in de goede richting, maar er is nog een grote slag te slaan. René van den Brom van de GD: "We hebben de indruk dat in Nederland de resistentie van *Haemonchus* toeneemt tegen de groep van avermectinen/milbemycinen, met uitzondering van moxidectine. De schapenhouder zou eigenlijk een jaarplan moeten maken voor de wormbestrijding, inclusief goede beweiding. Ook al heb je maar een paar schapen." <<